

[та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.

4. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців / Лист Міністерства освіти і науки України від 11.10.2017 № 1/9-546.

5. Нечипорук Н.І., Педько О.П., Корж Т.М. Особливості організації навчально-виховного процесу в різновікових групах ДНЗ. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – С.150-179.

6. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ

А. В. Корнієнко

Процес освіти у вихованців підліткового віку має враховувати їх вікові та індивідуальні особливості, зокрема інтенсифікацію процесу соціалізації, посилення уваги до виховання волі, принциповості, прагнення до самостійності, дорослості, підвищенні уваги до самооцінки, самовиховання, самовдосконалення.

Зауважимо, що формування національних цінностей у підлітка буде успішним лише у тому разі, якщо освітній процес спрямований на вивчення спадщини минулого, творчого використання в процесі виховання народної мудрості, духовності, здобутків науки попередніх поколінь і сучасні досягнення наукового потенціалу нашого суспільства.

Виховання зазначених цінностей у підлітків на сучасному етапі найбільш ефективно відбувається у взаємодії сім'ї, закладу загальної середньої та позашкільної освіти, інших соціальних інститутів. Певну роль у вихованні підростаючого покоління відіграють різноманітні громадські організації – фонди, товариства, клуби. За визначенням Г. Зарицького, - молодь має трьох вихователів - родичів, учителів і оточуючий світ. Саме в сім'ї закладається духовний стрижень особистості, основи її моралі, самобутності національного світовідчуття і світорозуміння. У спільному житті з дорослими, поділяючи радощі й турботи, беручи на себе частку відповідальності, підліток формується справжньою людиною-громадянином, національно свідомою особистістю.

В своїй роботі, П. Щербань [8] висловлює думку про те, що кожні батько і матір, хочуть того чи ні, є вихователями своїх дітей. В. Сухомлинський у своєму «Слові до батьків» писав: «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини – громадянина, людини – трудівника, людини – культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають потім і гілка, і квітка, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [4].

У сім'ї виховання національних цінностей починається із засвоєння дітьми норм і правил культурної поведінки, народної моралі й духовних надбань рідного етносу – мови, народних традицій та звичаїв, усієї спадщини батьків, дідів, прадідів. Тільки в родині підліток має можливість сприймати основні закони сімейного життя, любов і повагу до своїх батьків.

Великий виховний вплив мають традиції і обряди родинного календаря. Вони зміцнюють сім'ю як джерело найглибших людських стосунків, як найглибший осередок народу, нації. Важливо, щоб батьки розкривали дітям глибокий внутрішній зміст звичаїв, переконували їх, що додержання звичаїв свідчить про повагу людей до узвичаєних традицій. Дотримання державних свят (День незалежності України, День соборності України, День Конституції України, Свято козацької слави) призводить до формування такої якості як громадянськість.

Педагогічна цілеспрямованість обох батьків, взаємопорозуміння і взаємоповага, спільність інтересів батьків і дітей є запорукою дружніх відносин двох поколінь, що сприяє успіху сімейного виховання в проблемі національної самосвідомості. Але успіх сімейного виховання залежить і від того, наскільки щирі й чесні у своїй любові до дітей самі батьки. Родина є для дитини першою школою громадянства, яка формує її особистість, розвиває в неї почуття власної гідності, виховує національну самосвідомість. Підростаючи, дитина вбирає в міру свого розуміння те, чим живе сім'я, родина, народ України, поступово формується як член суспільства, як громадянин. Сім'я та заклади освіти мають обов'язково допомагати майбутній особистості чітко і твердо з'ясувати, що таке людська гідність, національна самосвідомість, честь і гордість громадянина України.

Національне виховання буде ефективним коли в сім'ї панує українська культура та мова, рідні звичаї, коли батьки виявляють прихильність до всього національного, що притаманне їх етносу – до пісні, книжки, одягу, облаштування помешкання тощо.

Важко говорити про виховання в сім'ях, де присутнє непорозуміння з дітьми, які виникають через розбіжність у поглядах на дозвілля. Це зумовлено тим, що старше покоління досить критично ставиться до сучасних уподобань молоді. У кожній десятій родині діти палять, вживають алкогольні напої. У кожному десятому випадку спільної мови знайти не можуть через те, що діти негативно сприймають життєвий досвід батьків, не прислухаються до їх порад і застережень. Часто замість допомоги у критичні періоди дитина зустрічає непорозуміння з боку батьків, що травмує її психіку та віддаляє від сім'ї [7, с.60].

Батьки і педагоги по-своєму беруть участь у цьому процесі, у кожного з них є свої переваги у баченні вихованця і способу взаємодії з ним. Педагог спостерігає вихованця у спілкуванні з ровесниками у групі, у процесі навчання, тобто в ситуаціях, які у більшості випадків недоступні батькам для спостереження. Педагог має професійні знання і педагогічний досвід. У його руках все набуває виховного змісту; і спілкування з підлітком, і організація спілкування їх між собою, і сам освітній процес. Але педагог не спостерігає за домашнім життям учнів, тому у нього немає цілісного уявлення про індивідуальні особливості виховного процесу своїх вихованців.

Перевага родини - наявність емоційного зв'язку з дитиною, і якщо авторитет батьків ґрунтується на такому зв'язку, вони можуть значно впливати на виховання свого сина чи доньки. Виховання у родині є частиною соціального виховання, але сім'я як учасник соціального виховання має свою специфіку, яка пов'язана з характером взаємовідносин членів родини.

Сім'я залучає дитину до світу знань через народні казки, пісні, прислів'я, приказки, виховує моральні норми поведінки через залучення дітей до активної участі в народних традиціях, звичаях, обрядах. Так підлітки привчаються не лише глибоко розуміти минуле свого народу, нації, прилучатись до надбань попередників, а й творити національну культуру, примножувати її. Батьки повинні вважати своїм обов'язком виховувати дітей, допомагати їм оволодівати скарбами рідної культури, прилучати до духовних здобутків інших народів. Але, ефективність родинної виховання залежить від того, наскільки батьки підготовлені до виконання своїх функцій, тому в системі освіти має посісти гідне місце педагогічний всеобуч. У виховання дітей батьки і вчителі повинні виступати як партнери, постійно доповнювати і підтримувати один одного.

Співпраця педагогів і батьків виявляє сильні і слабкі сторони кожного, сприяти виправленню помилок і коригуванню спільних дій. Відносини співпраці передбачають рівність сторін, взаємну доброзичливість і повагу. Спільною метою освітніх закладів і родини є виховання в дітей почуття приналежності до свого роду, усвідомлення його історії як частини історії свого народу, піклування любові до Батьківщини, що є основою національної самосвідомості підростаючих поколінь.

Батьки і педагоги організують свою спільну діяльність так, як вважають найдоцільнішим, керуючись у конкретних ситуаціях перш за все інтересами дітей. В сучасних умовах розходження поглядів на виховання між сім'єю і освітніми закладами посилюється. У сім'ї йде переорієнтація на інші цінності, діти включаються у ринкові відносини, і нові ідеологічні установки часто призводять до конфліктів. Заклади позашкільної освіти, як і інші освітні заклади, продовжують захищати ідеали добра і безкорисливості, чесності і милосердя, де мета і зміст завжди будувалися на вічних духовних істинах, якими живе людство.

У процесі виховання національних цінностей молоді будь-який виховний вплив є багатостороннім. У зв'язку з цим, виховна робота має бути особистісно зорієнтованою, базуватися на особистісно діяльному принципі її організації, який передбачає активне включення вихованця в освітній процес на засадах співпраці, діалогу, партнерства, високої вимогливості і глибокої поваги до нього.

Але, найбільш ефективно, на нашу думку, взаємодія між вихованцем і педагогом як одна з умов виховання національних цінностей реалізується у закладах позашкільної освіти. Перевагою закладу позашкільної освіти перед закладами загальної освіти і сім'єю є те, що вони забезпечують гармонійний розвиток особистості у специфічно дитячих видах діяльності, особливо таких, що дають дитині можливість пізнавати довкілля, світ людських взаємин і саму себе не лише вербально, а й шляхом обміну емоціями і почуттями, тобто розширює коло спілкування. Так як серед дітей є представники різних етносів, національних меншин, у процесі їх спілкування відбувається обмін набутим етнічним досвідом. Через пізнання нового, співставлення з набутими знаннями своєї національної

культури, родинної культури, дитина вчиться ідентифікувати себе у національному аспекті, поважати національну культуру та толерантно відноситись до представників інших етносів.

Однією з особливостей позашкільного освітнього процесу є не просто відтворення засвоєного, а й розвиток набутого досвіду, поповнення його та вдосконалення. У цьому полягає закон творчої поведінки і особливість методики педагогічного процесу. Ще однією особливістю діяльності закладів позашкільної освіти є швидке реагування на зміни в суспільстві, на потреби й інтереси підлітків, створення умов для апробації найновітніших педагогічних систем виховання, гармонізації позашкільних контактів і взаємин.

В умовах національного відродження роль закладів позашкільної освіти як центрів соціалізації особистості, діяльність яких зорієнтована на створення умов щодо вибору дітьми і молоддю життєвих цінностей значно зростає. Позашкільна виховна робота - це спеціально організована педагогічна діяльність, яка має яскраво виражену власну специфіку впливу, що дає їй певні переваги перед іншими засобами виховання.

У практиці національного виховання підлітків, доречно відмовитись від принципу примусового залучення учнів до тих виховних заходів, які їх не приваблюють. А замість проведення подібних виховних заходів, варто подбати про створення таких умов, за яких кожен вихованець мав можливість долучатися до знань, які максимально відповідають його інтересам, запитам.

Утвердивши себе як повноцінну ланку у системі безперервного освітнього процесу, заклади позашкільної освіти надають вихованцям широкі можливості:

- формують в учнів почуття національної самоповаги, історичної пам'яті, гордості за працю і внесок батьків у розвиток нації;

- навчають бути «громадянами своєї землі», дбайливо ставитись до людей, природи, серед якої і завдяки якій ми живемо, до тих матеріальних і духовних цінностей, які нам дістались у спадок від попередніх поколінь;

- формують почуття приналежності до певної етнічної спільноти.

Залучення дітей та молоді до занять різними видами народного образотворчого мистецтва, оволодіння народними ремеслами, збагачення культурними цінностями скарбниці українського народу є на сьогодні одним із основних завдань закладів позашкільної освіти. Вони ефективно впливають на усвідомлене духовне самовдосконалення і самовизначення молоді. Свобода і можливість вибору улюблених занять у закладах позашкільної освіти позитивно позначаються на характері самоорганізації наступного життя дитини, сприяють її базовій професійній підготовці і компетентності, вихованню національної самосвідомості. Основним принципом відбору змісту позашкільної освіти є інтерес дітей та їх батьків. Цілі, завдання, форми і методи позашкільної освіти дітей існують у вільному просторі освітніх галузей, видів і типів діяльності.

Аналіз досвіду роботи у закладів позашкільної освіти показує, що для виховання у підлітків національних цінностей важливе значення має правильна організація освітньої роботи.

Цікавою може бути інтеграція форм. Окрема увага має надаватися організаційному аспекту освітнього процесу в гуртках: батьки учнів залучаються до проведення свят,

виставок, фестивалів тощо. Доречно проводити виставки батьківських робіт, які супроводжуються майстер-класами виконання цих робіт (виготовлення писанок; картин з кісточок ягід, фруктів, насіння, крупи; плетіння гачком). Залучення до гурткових занять батьків учнів із поліетнічних сімей дає можливість ознайомитися з культурними цінностями, традиціями та звичаями інших народів. Батьки учнів на таких заняттях виступають як помічники керівника гуртка з метою виділити спільні й відмінні аспекти національних культур: тлумачення символів у культурі свого етносу та українців; поєднання кольорів у вишивках, картинах; формах предметів домашнього вжитку; звичаї, проведення свят.

Залученню батьків до освітнього процесу може передувати анкетування, в якому батьки дають відповіді на запитання:

- 1) Чи розмовляєте Ви у своїй родині українською мовою?
- 2) Чи займаються у Вашій сім'ї народними промислами?
- 3) Які народні, релігійні свята Ви святкуєте у своїй родині?
- 4) Чи дотримуетесь Ви в своїй сім'ї народних обрядів?
- 5) Чи берете Ви безпосередньо участь в організації занять, спрямованих на виховання української національної культури у дітей?
- 6) Чи хотіли б Ви прийняти участь освітньому процесі нашого закладу?

Також фіксується інформація про батьків: стать, вік, національність, освіта, належність до соціально-професійної групи (робітники, селяни, службовці, вчителі, комерсанти тощо). Такі відомості про батьків вихованців дають можливість краще зорієнтуватися педагогові у плануванні занять, в яких батьки виступають як помічники керівника гуртка (який вільний час мали батьки, чи пов'язана їх трудова діяльність з відвідуванням бібліотек, звичаї якого народу вони знають тощо).

Література

1. Етнокультурне виховання учнів засобами декоративно-ужиткового мистецтва в умовах позашкільного навчального закладу: метод. посіб. / [І. Д. Бровко, А. В. Корнієнко, В. В. Мачуський та інші]; за ред. А. В. Корнієнко. Д. : Надруковано ПП Дрига Т.В. 2016. 236 с.

2. Компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / В. В. Вербицький, А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко та ін. ; за заг. ред. В. В. Мачуського. Харків : «Друкарня Мадрид» ; 2015. 178 с.

3. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: монографія / за ред. О.В. Литовченко. К. : Педагогічна думка, 2012. 192 с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/4758> Назва з екрана.

4. Сухомлинський В.О. З чого починається громадянин // В.О. Сухомлинський. Вибрані твори: у 5 т. Київ, 1997. Т 5. С. 359-366.

5. Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: монографія / за ред. В. В. Мачуського. К. : ТОВ «Видавництво «Сталь», 2017. 220 с.

6. Ціннісні орієнтири навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: метод. посіб. / А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко, О. В. Литовченко та ін.; [за ред. В. В. Мачуського]. К. : ТОВ «Артмедіа принт», 2017. 272 с.

7. Чорнобай В. С. Формування національної самосвідомості молодших підлітків засобами народної музично-пісенної творчості (в умовах взаємодії школи і клубних закладів) : дис...канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1993. 189 с.

8. Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї. Київ: Культурол. ПП «Боривітер», 2000. 260 с.

9. Vermeersch, L., Vandebroucke, A. Schools and cultural organisations natural partners in art and cultural education (ACE)? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 2014, 1032-1039. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.341> Назва з екрана.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Н. С. Кравець

Передусім відзначимо, що умова – це те, від чого залежить щось інше (зумовлене); необхідна обстановка, яка робить можливим здійснення, створення; утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь [1, с.617].

Оскільки ми розкриваємо зміст поняття «педагогічні умови», то логічним вважаємо твердження, що в контексті дослідження мова йде про *обставини, пов'язані з такою організацією навчально-виховного процесу у дошкільному навчальному закладі, що забезпечують формування основ культури здоров'я дошкільників*. При цьому важливо правильно сконструювати зміст освітньо-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі за всіма напрямками розвитку дитини, домінантою якого є залучення дітей до цінностей здорового способу життя, організація здоров'язбережувального простору. Відтак, нами визначені такі педагогічні умови:

- ✓ включення дітей у спеціальні заняття щодо оволодіння знаннями про фізичне, психічне і соціальне здоров'я;
- ✓ використання активних методів навчання (рольові ігри, мозковий штурм тощо); методів емоційного впливу;
- ✓ співпраця з родиною у формуванні основ культури здоров'я дошкільників.

Схарактеризуємо окреслені педагогічні умови, уточнивши їх ключові змістові положення, а саме: фізичне, психічне, соціальне здоров'я; сутність і функційне спрямування активних методів навчання, методів емоційного впливу у формуванні культури здоров'я; ролі родини у цьому процесі.

Здоров'я характеризується біологічним потенціалом (спадковими можливостями), фізіологічними резервами життєдіяльності, нормальним психічним станом і соціальними можливостями реалізації людиною всіх задатків (генетично детермінованих), що, вочевидь віддзеркалює фізичне, психічне, соціальне здоров'я.

Щодо фізичного здоров'я В.Бобрицька вважає, що абсолютне фізичне здоров'я визначається красивою фігурою, здоровим волоссям і шкірою, гармонійним розвитком усіх фізичних якостей (швидкості, сили, витривалості, гнучкості), а також